Denken tussen tijd en eeuwigheid

Kritische kanttekeningen bij Masao Abe

Drs. Michel Dijkstra

Proloog (1): Eckhart over levenskunst

- ‘Wie duizend jaar lang aan het leven zou vragen: waarom leef je? die zou, als het kon antwoorden, niets anders te horen krijgen dan: ik leef omdat ik leef. Dat komt omdat het leven vanuit zijn eigen bestaansgrond leeft en opwelt uit zichzelf; daarom leeft het zonder waarom in het zichzelf levende leven.’

Proloog (2) Dōgen over levenskunst

- ‘De weg van de Boeddha bestuderen is zijn zelf bestuderen. Zijn zelf bestuderen is zijn zelf vergeten. Zijn zelf vergeten is verlicht/beoefend worden door de tienduizend dingen. Verlicht worden door de tienduizend dingen bewerkstelligt het wegvallen van eigen lichaam-en-geest (*shinjin-datsuraku*) evenals dat van anderen. Alle sporen van verlichting verdwijnen dan en deze spoorloze verlichting zet zich eindeloos voort.’ (*Genjokōan*)

Familiegelijkenis (1): non-dualiteit

- **Eckhart en Dōgen**: het leven draagt zijn zin in zichzelf. Er is geen scheiding tussen het ‘leven’ en het ‘doel’
- Ook is er *vanuit een bepaald perspectief* geen scheiding tussen ‘het absolute’ en ‘het relatieve’:
- ‘God is alles en is een.’ (Eckhart)
- ‘Alle bestaan is de boeddhanatuur.’ (Dōgen)
- Non-dualiteit en totale inclusie gaan hand in hand

Familiegelijkenis (2): onkenbaarheid van de bron des levens

- **Eckhart**: ‘God is voor ons onbenoembaar vanwege de onbegrensdheid van alle zijn in Hem. Al onze begrippen en namen drukken echter iets uit wat begrensd is.’ (Uit: *Latijnse preken*)
- **Dōgen**: ‘Niet beperkt/ Door de taal/ Wordt het [de dharma] voortdurend geuit/ Zo kan de weg van de taal/ Het tonen maar niet uitputten.’ (Uit: *Gedichten*)
- Hoewel de bron van het leven fundamenteel onkenbaar is, kunnen wij wel onze eenheid met dit mysterie ontdekken / realiseren. De ingang is o.a. een **reflectie op tijd en eeuwigheid**

Eckhart over tijd (1) Gottesgeburt

‘Mijn grond en Gods grond zijn een’

De man die ‘zwanger was van het niets’

Als God in de mens geboren wordt, wordt de mens co-creatief met Hem

Eckhart over tijd (2)

Een andere betekenis van “volheid van de tijd”: zou iemand de kunst verstaan en de macht bezitten om de tijd en alles wat er in de tijd gedurende zesduizend jaar ooit gebeurde en nog gebeuren zal tot aan het einde terug te brengen tot één tegenwoordig Nu, dan is dat de “volheid van de tijd”. Dat is het Nu van de eeuwigheid, waarin de ziel alle dingen nieuw en fris onderkent en hun aanwezigheid aanschouwt met dezelfde vreugde waarmee ik nu naar de dingen om me heen kijk. Ik las onlangs (…) dat God de wereld nu maakt, net zoals op de eerste dag toen hij de wereld schiep.

Uit: Duitse preek *In illo tempore*

Dogen over tijd (1): *Uji: een holochronische visie*

- ‘Zijn-tijd heeft de eigenschap van voorbij stromen zonder voorbij stromen: zij stroomt van vandaag naar morgen, stroomt van vandaag naar gisteren, stroomt van gisteren naar vandaag, stroomt van vandaag naar vandaag, stroomt van morgen naar morgen.’

- Dit (…) is als de lente. De lente met zijn vele, vele aspecten, dat is voorbij stromen zonder voorbij stromen. Laat dit goed tot je doordringen: dit voorbij stromen vindt plaats zonder toedoen van iets van buiten.’

Dogen over tijd (2): Indra's Net

- 'Het parelnet van *Śakra* wordt ook wel Indra's Net genoemd en bestaat uit juwelen. Deze juwelen schitteren en reflecteren elkaar, hun spiegelbeelden doordringen elkaar over en weer. In een enkel juweel verschijnen ze allemaal tegelijkertijd en je kunt dit waarnemen in ieder juweel. Er is waarlijk geen komen en gaan.
- Als we ons in zuidwestelijke richting wenden en een van de juwelen oppakken om hem te bestuderen, dan zien we dat dit juweel de beelden van alle andere juwelen direct reflecteert. Ieder ander juweel zal hetzelfde doen. Iedere edelsteen zal de beelden van alle andere edelstenen simultaan reflecteren en alle andere juwelen doen dit ook. Deze spiegelbeelden worden herhaald en vermenigvuldigd op een onbegrensde wijze. Binnen de grenzen van een enkele edelsteen bevinden zich de grenzeloze herhaling en weerspiegeling van alle juwelen. Deze weerspiegelingen zijn helder en totaal ongehinderd.' (Dushun)

Vergelijking Eckhart en Dōgen over tijd

- Eckhart is gericht op de eeuwigheid (eeuwig Nu). De ziel moet de aardse tijd overstijgen om terug te keren tot de bron (die alle momenten draagt)
- Dōgen is gericht op de vergankelijkheid. De mens moet in het moment staan en raakt zo aan de verbondenheid van alle momenten (eeuwigheid)
- Kritiek op Abe: naast het substantiedenken (Eckharts God) of non-substantie denken (Dōgens Boeddhanatuur) is het ook mogelijk om de dialoog tussen christendom en het boeddhisme te voeren vanuit het procesdenken: omgang met tijd en eeuwigheid
- Misschien raken Eckhart en Dōgen elkaar op dit punt meer dan het denken over substantie / non-substantialiteit

Epiloog: Dōgens gedicht *Vergankelijkheid* (*Mujō*)

Met wat zal ik deze wereld vergelijken?

Maanlicht,

Gereflecteerd in een dauwdruppel

Vallend van een

Kraanvogelsnavel.